

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie



Bakalářská práce

**Integrace cizinců ze zemí Předního a Středního
Východu v ČR - případ Íránců**

Anna Patočková

© 2010 ČZU v Praze

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Akademický rok 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Anna Patočková

obor Hospodářská a kulturní studia

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze čl. 16 určuje tuto bakalářskou práci.

Název tématu: **Integrace cizinců ze zemí Předního a Středního Východu v ČR**

Struktura bakalářské práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Íránská identita - základní atributy
4. Integrace v ČR
5. Literární rešerše
6. Závěr
7. Seznam literatury
8. Přílohy



Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Integrace cizinců ze zemí Předního a Středního Východu v ČR - případ Íránců" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 31.3.2010

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala PhDr. Kohoutkové Petře Ph.D za laskavé vedení mé práce, podnětné konzultace a pečlivé čtení textu, dále všem svým informátorům, zejména panu Mirchimu a panu Naveedovi. Jsem jim velmi vděčná za pomoc a čas, který mi věnovali.

Integrace cizinců ze zemí Předního a Středního Východu v ČR - případ Íránců

Integration of Foreigners from the countries of Near East and Middle East in Czech Republic - Case of Iranians

Souhrn

Předkládaná bakalářská práce se zabývá aktuální problematikou začleňování cizinců do české společnosti. Konkrétně se zaměřením na íránskou minoritu.

Cílem této práce je předložit souhrn poznatků o životě Íránců žijících v Čechách, jejich postojů k naší společnosti a zhodnocení, jak se jim daří integrovat.

Práce se skládá ze tří hlavních kapitol, ve kterých postupně popisují: česko-íránské vztahy v historii i současnosti, jakým způsobem je formována íránská identita, do jaké míry komplikuje či usnadňuje začlenění do české společnosti. V poslední kapitole přibližují konkrétní příklady průběhu integrace.

Hlavním zdrojem informací byl kvalitativní výzkum mezi Íránci žijícími v Praze a vlastní zkušenosti získané během pobytu v Íránu.

Klíčová slova: dějiny Íránu, česko-íránské vztahy, Írán, Íránci, integrace, minorita, identita

Summary

This bachelor thesis is dealing with an actual problem of incorporating foreigners into Czech society. It is focused on the minority of Iranians.

Main goal of this thesis is to propound estimation about life of Iranians in Czech Republic, their attitude toward our society and evaluate how efficient they are in integration.

This work is divided into three main chapters in which I subsequently describe: Czech-Iranian relations, both historical and current situation, how Iranian identity is formed, to what measure it complicates or facilitates incorporation in Czech society. And in the last chapter I describe specific examples of integration.

The main source of information was qualitative research among Iranians living in Prague and also own experience acquired during travelling around Iran.

Keywords: history of Iran, Czech – Iranian relations, Iran, Iranians, integration, minority, identity

OBSAH

ÚVOD.....	8
1. CÍL PRÁCE A METODIKA.....	11
1.1. Motivace a sebereflexe	11
1.2. Cíle výzkumu, výzkumné otázky.....	11
1.3. Výběr informátorů	12
2. LITERÁRNÍ REŠERŠE A VLASTNÍ VÝZKUM.....	13
2.1. Česko-iránské vztahy v historii.....	13
2.2. Současnost vztahů.....	15
2.2.1. Íránistika	15
2.2.2. Česko-iránská společnost.....	15
2.2.3. Velvyslanectví	17
2.2.4. Témata diskutovaná v českých médiích v souvislosti s Íránem	18
2.2.5. Akce pořádané na podporu protirežimního hnutí	19
2.2.6. Pohled Čechů na Íránce	19
2.3. Íránská identita.....	21
2.3.1. Národní/etnická identita.....	22
2.3.2. Konfesionální identita.....	23
2.3.2.1. Náboženství	23
2.3.2.2. Identita	25
2.3.3. Identita opřená o sdílenou historii	26
2.3.4. Identita založená na společném jazyce	29
3. INTEGRACE.....	30
3.1. ČR v očích Íránců	30
3.2. Migrace	30
3.2.1. Migranti	30
3.2.2. Motivace k odchodu, povědomí o České republice.....	33
3.3. Íránská rodina	34
3.3.1. Rozdělení rolí.....	35
3.3.2. Patriarchální rodina.....	36
3.3.3. Rodinný život.....	36
3.4. Život mezi Čechy.....	37
ZÁVĚR	39
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	42
PŘÍLOHY	43

ÚVOD

Po velkých změnách v moderní společnosti probíhajících od 18. století díky technickému rozvoji, který vyvolal revoluci nejen v hospodářství (poprvé se objevuje průmysl), ale také v kultuře a společnosti jako takové, došlo k přehodnocování společenských hodnot vedoucích ke vzniku nových ideologií a změně hodnotového žebříčku. Díky industrializaci mohlo dojít ve 20. století ke vzniku nového fenoménu nazývaného globalizace.

„Globalizace je spontánní neřízený proces stále intenzivnější integrace zemí světa v jediném ekonomickém systému.“ (Dlouhá 2006: 11)

S rozvojem globalizace se svět stává propojenějším. Již nerozhoduje geografická vzdálenost. Na globální úrovni dochází k větší propojenosti sociální, ekonomické, politické, kulturním, sociálně psychologické apod., což krom kladů přináší i řadu problému např. ve sféře soužití více etnik na jednom území.

Tématem této bakalářské práce je integrace. Integrace obecně by nebyla možná bez migrace a k té dnes velmi jednoduše dochází právě díky globalizaci.

Integrace je ovlivněna mnoha faktory vztahujícími se zejména k místu, kde k ní dochází. Pro evropské prostředí je významné, jakým způsobem došlo k národní integraci, protože to následně ovlivní postoj k integraci neevropských cizinců. *„Národní integraci rozumíme proces, jímž se etnické, místní a jiné skupiny roztavují v oddělených společnostech politicky organizovaných do národních států.“ (Bařša 2003: 209)*

Evropa se dnes stává více multikulturní a Česká republika není výjimkou. Jak bylo zmíněno výše, postoj, který zastává každý z evropských národů je specifický dle historického kontextu, ve kterém vznikal. V knize „Politická teorie multikulturalismu“ se píše o konfrontaci politické teorie s novým fenoménem multikulturalismu. *„Multikulturalismus je myšlenkový a politický směr, který zastává stanovisko, že v jednom demokratickém státě mohou společně žít nejen jednotlivci, ale i skupiny s různou kulturou a zdůrazňuje prospěšnost kulturní rozmanitosti pro společnost a stát.“¹*

Spolu s nacionalismem tvoří tzv. politiku identity. Multikulturalismus získává na významu zejména díky společenským problémům na konci 60. let. Ve Spojených státech, Kanadě a Austrálii především díky rasovým, etnickým a sexuálním menšinám a

¹ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Multikulturalismus> [cit. 2010-03-07]

feministkám. Tito lidé zdůrazňovali skupinové charakteristiky v masmediích. V Evropě šlo o problémy kulturní integrace neevropských přistěhovalců. Jedním z takových problémů byly například i demonstrace britských muslimů proti Chomejního rozsudku smrti nad Salmanem Rushdiem (Barša 2003: 7).

Vše zmíněné sice ovlivňuje integraci, ale vztahuje se více k politickým a společenským aspektům. Integrace znamená zařazení do majoritní společnosti a postupné včleňování se spolu s respektem vůči majoritě.

Pro tuto práci je také důležité zkoumat, jak se imigranti cítí. Je xenofobie a nepřístupnost překážkou pro pokojné začlenění cizinců do společnosti? Navíc je známo, že příslušníci malých národů (podle počtu obyvatel) pocítují větší míru ohrožení existence a samostatnosti svého národa než příslušníci velkých národů, a proto chovají k velkým národům méně pozitivní postoje (Průcha 2007: 175).

Protože není v mých možnostech obsáhnout integraci cizinců obecně, zaměřuji se ve své práci na integraci jedné minority žijící v Čechách.

Čechům po roce 1989 nezbyvá nic jiného, než si na vzrůstající počet cizinců zvykat. (Od roku 1993, kdy bylo cizinců na našem území méně než 100 000 se dnes počet vyšplhal k téměř půl milionu.)²

Proces integrace je velmi důležitý a zabývají se jím vlády všech zemí. Naše vláda vytvořila v roce 2000 Koncepci integrace cizinců, která dnes spadá pod ministerstvo vnitra. V dokumentu „Koncepce integrace cizinců v roce 2005 a její další rozvoj“ se mimo jiné píše, že integrace cizinců je důležitá pro zachování sociální soudržnosti hostitelských společností a pro ekonomický rozvoj. Nedostatečná integrace může vést k závažným problémům, jak pro přistěhovalce, tak pro společnost jako celek. Oproti většinové společnosti jsou neintegrování přistěhovalci více postiženi nezaměstnaností, mají nižší vzdělání, kvalifikaci a nižší příjem, jsou závislí na sociálních dávkách. Toto vede k tendenci žít v segregaci, což přenáší i na další generace. Také jsou ohroženi diskriminací, kvůli překážkám se příliš nepodílí na vytváření hodnot ve společnosti a ani společenské hodnoty nevyužívají. Pokud se nevyrovnají s problémy, podmínkami a požadavky sociálního okolí, mohou se dostat do konfliktu, což může vést k jejich radikalizaci.³

² http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_pocet_cizincu [cit. 2010-03-07]

³ http://www.cizinci.cz/files/clanky/324/KIC_aktualizovana.pdf - Koncepce integrace cizinců v roce 2005 a její další rozvoj, s. 1, 2 [cit. 2010-03-07]

V české společnosti se objevují na jedné straně projevy netolerance a šovinismu, tak na straně druhé názory, že střetávání kultur dává možnost vzájemného obohacení. Do popředí se dostává termín kulturní pluralita, o které píše Jan Průcha v knize „Interkulturní psychologie“. *„Kulturní pluralita je teoretický princip, podle něhož se uznává, že jednotlivá společenství (národy, etnika, kmeny, rasy, náboženské skupiny) mají své specifické kultury, které je nutno považovat za zcela rovnocenné. Proto je třeba tolerovat způsob života cizích společenství a respektovat existenci odlišných hodnot a norem. Není tedy oprávněné považovat kulturu určitého společenství za primitivní či barbarskou jen proto, že neodpovídá např. kultuře ekonomicky vyspělých evropských národů. Uznání tohoto principu bývá označováno též jako teorie kulturního relativismu.“* (Průcha 2007: 46)

Tématem mé práce je problematika integrace Íránců žijící v České republice. Íránskou minoritu jsem si zvolila, protože je velmi specifická. Je typickým reprezentantem imigranta přinášejícího odlišný způsob života, což může v důsledku znamenat větší obtíže, než s imigrantem ze zemí kulturně blízkých. Jako Češi máme odlišné historické pozadí, kulturu, životní hodnoty, stravovací návyky, náboženství, sociální chování, vzhled apod., což samozřejmě vůbec nemusí znamenat, že se nemůžeme vzájemně respektovat a zajímat se o naše kultury.

Pokusím se odpovědět na otázku, zda jsou schopni – a pokud ano, tak jakým způsobem a do jaké míry, akceptovat českou společnost a styl jejího života. Ovšem důležitou otázkou zůstává, zda vůbec vyžadovat, aby přijali náš způsob života a kulturu.

Podle Habermase, jako zastávce liberálního multikulturalismu, je legitimní požadovat od imigrantů připravenost přijmout politickou kulturu jejich nové vlasti, aniž by se tím museli vzdát kulturní životní formy svého původu. Právo na občanskou „naturalizaci“ by mělo být podmíněno pouze „kulturně-politickou“ asimilací a ne „kulturně-etnickou“ (Barša 2003: 83 - 89).

1. CÍL PRÁCE A METODIKA

1.1. Motivace a sebereflexe

Hlavním podnětem k výzkumu integrace Íránců byl můj zájem o soužití minorit na našem území. Prvním impulzem pro zájem o Írán pro mě bylo seznámení s knihami Marjane Satrapi, které mě inspirovaly k návštěvě této země.

Věděla jsem, že mnoho Íránců v posledních desetiletích emigrovalo a předpokládala jsem proto, že budou i v České republice. Ovšem zjistila jsem, že oficiálně zde žije pouze 237 lidí, což není mnoho.⁴ Přestože můj zkoumaný vzorek byl velmi malý, snažila jsem se vyhnout zkreslené interpretaci a selektivnímu pozorování. Proto kladu velký důraz na využití všech informací, které by se mohly zkoumané problematice týkat. Každý článek v novinách, rozhovor v rádiu atp. je pro mě potenciálním zdrojem informací, které dané do kontextu, mohou pomoci k lepšímu uchopení problému.

1.2. Cíle výzkumu, výzkumné otázky

Východiskem pro mou práci je předpoklad, že pokojné soužití různých kultur a etnik na jednom území je možné, zejména v dnešní době, kdy se této výměně nelze vyhnout. V mé práci nejprve objasňuji pozadí vztahů našich národností, jak v historii, tak v současnosti. Dále se snažím o uchopení problému současného vztahu Čechů k Íráncům a opačně, který je formován různými faktory. Jedním z nich je také otázka identity. Této problematice věnuji značný prostor, protože jejím vymezením může dojít k lepšímu pochopení našich vzájemných odlišností.

Výzkumné otázky se orientovaly na zjištění kvality života a míru zapojení a spokojenosti Íránců v českém prostředí. Někdy nebylo vhodné ani možné získat odpovědi na všechny otázky. Většinou jsem pouze udala rámeček hovoru a nechala respondenty volně hovořit, přitom jsem se snažila (pokud to bylo nutné), aby se rozhovor nezačal ubírat jiným směrem. Otázky se zaměřovaly např. na vlastní sebeurčení v rámci íránského národa i íránské minority v Čechách, styl života, jaké faktory jej nejvíce ovlivňují, náboženský život, rodinné vztahy apod. Cílem by tedy mělo být shrnutí poznatků o životě Íránců

⁴ Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR. Stav k 30.6.2009. – od paní Králové z Odboru azylové a migrační politiky MV ČR

v Čechách, zhodnocení, jakým způsobem probíhá jejich integrace a pokud možno pochopení jejich postojů k naší společnosti.

1.3. Výběr informátorů

Je zřejmé, že použití kvantitativních výzkumných metod by nebylo pro mou práci vhodné, protože určit kvalitu života a vnitřní postoje lidí by při užití této metody bylo velmi obtížné. Navíc předpokládaný počet respondentů byl natolik malý, že by se údaje nedaly kvantifikovat. Pokud jsem měla k dispozici nějaké kvantitativní údaje ve spojení s Íránci, použila jsem je jako doplňující a dokreslující metodu výzkumu. Stěžejní pro mou práci byl kvalitativní výzkum založený na interview. Začínala jsem se semistrukturovaným interview, ale záhy se ukázalo, že vhodnější bude použití narativní interview. (S touto výzkumnou metodou jsem se seznámila již během projektu v rámci ČZU „Čeští krajané ve východní Evropě“, kdy jsem pět týdnů cestovala po českých vesnicích na Ukrajině a mapovala život tamní české komunity).

U většiny respondentů bylo v důsledku příjemnější vést rozhovor ve velmi neformální atmosféře, zvláště pokud to bylo v rodinném či domácím prostředí. Užití diktafonu jsem zamítla hned po první negativní reakci, která byla při jednom z prvních rozhovorů, abych předešla jakýmkoliv dalším možným nepříjemným situacím a pocitům ze strany respondentů, což by mohlo vést ke zkreslení informací. O to se pro mě stalo významnější pozorování respondentů během rozhovoru.

Kvůli dostupnosti jsem vybírala respondenty žijící v Praze. Protože nemám žádnou vazbu na Írán, bylo pro mě obtížnější kontakty shánět. Pro hledání respondentů jsem používala techniku tzv. sněhové koule. První kontakt jsem získala na íránském velvyslanectví od českého zaměstnance, který mě spojil se dvěma Íránci – slečnou Afsaneh a panem Naveedem, což mi velmi pomohlo, protože další kontakty jsem dostala převážně od pana Naveeda, ten mi také velmi pomáhal s pochopením Íránské mentality a Íránu vůbec. Informace, které mi poskytl, byly pro můj výzkum velkých přínosem.

Jeden z kontaktů jsem získala na demonstraci pro Írán. Požádala jsem o rozhovor pana Ahmada, který tam byl se svým 12letým synem. Pan Ahmad nehovoří česky, takže mi překládal jeho syn. Dostala jsem pozvání domů, které jsem později využila a získala rozhovor v kruhu pětičlenné rodiny.

Všechna jména respondentů byla změněna. Výzkumu se účastnili zástupci íránské minority z Prahy.

2. LITERÁRNÍ REŠERŠE A VLASTNÍ VÝZKUM

2.1. Česko-iránské vztahy v historii

Byť by se při dnešní české malé znalosti perské kultury mohlo jevit, že k žádným kulturním výměnám mezi našimi zeměmi nedocházelo, opak je pravdou.

První povědomí o perské říši získali obyvatelé žijící na území dnešní České republiky díky dálkovému obchodu. V literární podobě se Češi poprvé o Peršanech dozvěděli Konstantinovým a Metodějovým překladem Bible do staroslověnštiny a z jejich životopisů. Dalšími literárními zdroji byly české kroniky, cestopisy atp. Také první česky psané světské literární dílo „Alexandreis“ pojednává o osudu Alexandra Makedonského a jeho bojích s Peršany. Z cestopisů byl populární Marco Polův „Milion“, dále cestopis františkánského mnicha Oldřicha z Pordenone „Popis východních krajů světa v sepsání bratra Oldřicha, Čecha z Pordenone“, který pochází ze 14. století. V té době podlehl toto dílo konkurenci literárního falzifikátu „Mandevillova cestopisu“ s mnoha nepřesnostmi, který vycházel z Odorika a dalších cestopisů. Mandevillův cestopis byl až do 19. století mezi Čechy velmi populární (Kramerius jej vydal pětkrát). Odorikovo dílo získalo proslulost ve světě až v 16. století a v českém překladu se objevilo až v roce 1962. O Peršany a východní země se zajímal Václav Budovec z Budova. Díky němu také vyšla 2. evropská kniha překládající části Koránu.

Významná byla perská věda a filosofie čerpající z antické tradice, která nebyla v Evropě rozšířena. Např. i Jan Hus se ve svém latinském díle „Quodlibet“ – „Cokoliv“ odvolává na perské učence Avicennu a Algazela. Středověká evropská medicína čerpala mnohé poznatky z knih perského lékaře Rázího. V 19. století bylo mnoho významných českých autorů (K. H. Mácha, K. H. Borovský, B. Němcová) okouzleno perskou lyrikou – např. Hafézem. Próza si udržovala v překladech výsadní postavení až do počátku 20. století. Z překladů moderní prózy a poezie toho u nás vyšlo poměrně málo. Za absenci překladů moderní literatury Íránu lze spatřovat politické tlaky 70. a počátku 80. let, které znemožnili pokračování akademické dráhy talentovanému okruhu íránistů. Toto akademické vakuum se podepisuje i na množství (ne)přeložených děl.

Za první významné navázání vztahů mezi Íránem a Čechami se považuje návštěva íránského poselstva u dvora císaře Rudolfa II. na počátku 17. století. Účelem mělo být spojenectví proti Turkům. Plán habsbursko-safíjovské protiturecké koalice ale nakonec padl. Poté došlo k významnějšímu česko-perskému kontaktu až v 50. letech 19. století. Na

šáhův dvůr dorazili dva čeští odborníci August Karel Kříž (dělostřelec) a Jakub Eduard Polak (lékař). Oba se významně zasadili o rozšíření znalostí nejen ve svých oborech. Polak napsal knihu o poměrech v Íránu v polovině 19. století.

Od 19. století se začíná na Karlově univerzitě přednášet íránistika, nejprve v rámci islamistiky a od roku 1925 jako samostatný obor. Významnou měrou se o to zasadil profesor Jan Rypka, který je i zakladatelem Orientálního ústavu, kde působilo mnoho jeho žáků, kteří se stali významnými íránisty. Ti přeložili mnoho děl perských básníků, mj. také významný epos Šáh-náme od Ferdousího. Rypka spolu s kolektivem autorů zpracoval dnes již klasické dílo české, ale i světové íránistiky „Dějiny perské a tádžické literatury“. Mezi nimi byl i Jiří Bečka, zakladatel Česko-íránské společnosti.

Československo navázalo s Íránem oficiální diplomatické styky v roce 1925, od roku 1929 bylo v Íránu československé velvyslanectví. Vzájemný obchod se vyvíjel do 2. světové války dobře. Po ní, kvůli politickým změnám u nás, vzájemné vztahy téměř ustaly. Šáh v té době zakázal levicově orientovanou stranu Túde a tvrdě pronásledoval její stoupence. Ti od konce 40. let utíkali z Íránu – mj. i do Československa, kde jim byl udělen azyl. Když Írán obnovil obchodní styky se SSSR, mohlo dojít k zlepšení i s ČSSR. V roce 1963 byly vzájemné vztahy opět povýšeny na úroveň velvyslanectví. V roce 1975 byly, mimo jiné obchodní smlouvy, domluveny i dodávky plynu v trvání 20 let, které by pokryly až třetinu našeho dovozu plynu.

V 70. a 80. letech se prosadilo v Íránu **Artcentrum**. Bylo to československé středisko výtvarných umění, které bylo založeno v roce 1964 v Praze. Jednalo se o smíšený podnik – uměleckou agenturu a obchodní organizaci pro vývoz a dovoz výtvarného umění.⁵

V roce 1967 nadchla práce na Expu šáha Mohammada Rezu Pahlavího. Už v roce 1969 přijel technik diaprojekcí Jaroslav Frič, který navázal s císařským párem velmi dobré vztahy, což podpořilo nejen kulturní, ale i obchodní vztahy našich zemí. V roce 1971 pořádalo Artcentrum audiovizuální prezentace „Dědictví věků“ k oslavě 2500 let Kýrový mírové deklaráce. V letech 1979 – 1980 slavná íránská éra končí. Írán byl celá léta dobrým obchodním partnerem, ovšem s příchodem islámské revoluce byly smlouvy rušeny a projekty zastavovány, z čehož se Artcentrum ještě dlouho vzpamatovávalo (Matějček

⁵ Artcentrum působilo nejprve pod ministerstvem kultury a od roku 1976 v rezortu ministerstva zahraničního obchodu. Dosáhlo v Československu významného postavení, ale protože zprostředkovávalo kulturní obchod se zahraničím, často se muselo potýkat s tlaky a překážkami ze strany režimu. Když bylo v polovině 70. let kritizováno za „ignorování socialistické kultury a umění“ a hrozil jeho zánik, zastal se ho íránský šáh, čímž zamezil jeho zrušení.

2007: 77 - 102). Problém nastal opětovným postavením strany Túde mimo zákon a ještě tvrdšímu pronásledování. Navíc se ČSSR musela řídit direktivami ze Sovětského svazu. V té době získal SSSR od Íránu nálepku „šejtán-e kúček“ („malý satan“) a došlo k ukončení vztahů s Teheránem. V roce 1994 ČR navázala opět styky s Íránem. K velké revitalizaci vzájemným vztahů dochází za proreformního prezidenta Chátamího v roce 1997. Krátce na to se ale vztahy opět zhoršily, protože začala vysílat perská sekce Rádía Svobodná Evropa Ázadí (Svoboda), které sídlilo od roku 1995 v Praze. Írán tento akt pojal jako porušení smlouvy o přátelství z roku 1930, omezil hospodářské aktivity s Českem a odvolal svého vyslance. Česká strana reagovala stejně, proto jsou do dnešních dnů diplomatické styky pouze na úrovni chargé d'affaires (Axworthy 2009: 217 – 235).

2.2. Současnost vztahů

2.2.1. Íránistika

Historie české íránistiky sahá až ke konci 19. století, kdy byla zahájena orientalisty Maxem Grünertem, Jaromírem Břetislavem Košutem a Rudolfem Dvořákem.

Íránistů v České republice ubývá a ti, kteří zde jsou už přesluhují. Chybí střední generace. Nedávno zemřel jeden z významných českých orientalistů pan Jiří Bečka - žák akademika Rypky, díky kterému se v roce 1925 na FF UK začala vyučovat novoperská filologie jako samostatný obor. Od roku 1982 obor skomírá, což vyvrcholilo tím, že se zařadil pod Turkologii a Dějiny a kulturu islámských zemí. Sice v roce 2002 došlo k jeho znovuotevření, ale výuka byla oslabena. S výjimkou historických předmětů byla výuka zajišťována externími učiteli či rodilými mluvčími – tím byl např. také pan Mirchi. V současné době už bohužel není možné studovat samostatný obor Íránistiku.⁶

2.2.2. Česko-íránská společnost

Česko-íránská společnost je občanské sdružení, založené v roce 1998, které spojuje všechny zájemce o Írán a další íránské jazykové oblasti - především Tádžikistán a Afghánistán (má cca. 200 členů.). V současné době se bohužel její aktivity omezily na minimum.⁷

Zakladatelem a předsedou byl až do své smrti v roce 2004 pan Jiří Bečka (1915-2004), který nejprve pracoval jako tajemník na FF UK, po založení Akademie věd působil v

⁶ <http://ubva.ff.cuni.cz/> [cit. 2010-03-07]

⁷ <http://www.iran.euweb.cz/> [cit. 2010-03-07]

Orientálním ústavu a zasloužil se o mnoho překladů z tádžičtiny, afghánštiny a perštiny, a také vydal řadu vlastních knih spojených s perskou kulturou, jazykem a historií. Česko íránskou společnost založil po odchodu do důchodu a začal za pomoci dobrovolníků a členů společnosti vydávat čtvrtletník Bústán. Všichni se na něm podíleli bez nároku na honorář, netiskl se, ale množil na kopírce a rozesílal zájemcům. Od roku 2005 do roku 2006 (kdy vyšel poslední díl) bylo možné přečíst si ho i na internetu. Vycházel vlastním nákladem pana Rezi Mirchiho, který se Bústánu ujal, přičemž i předtím byl významným spoluvůrcem. Časopis se zaměřoval zejména na kulturu – nejen íránskou, ale také tádžickou a afghánskou. Z mého pohledu je škoda, že se nedostal k širší veřejnosti, což je sice pochopitelné, přesto věřím, že by mohl mít úspěch. Jsou v něm informace o vztazích ČR a Íránu, zajímavosti z íránojazyčného světa, překlady tádžické, afghánské a perské literatury, poezie a mnoho dalšího. Sama společnost o čtvrtletníku píše: „*Bústán je určen všem persky hovořícím národům a skupinám lidí, a jeho snahou je, aby se stal malým můstkem mezi těmito národy a lidmi, kteří mají rádi kulturu těchto národů. Na této cestě se spoléhá na výpomoc a spolupráci všech Afghánců, Tádžiků a Íránců, kteří pobývají v České republice nebo i jinde ve světě.*“⁸

Další aktivita spojená s Íránem je fungování nakladatelství Pardis založené panem Rezou Mirchim před 10 lety. Jedním z hlavních důvodů bylo, že pan Mirchi napsal česko-perské slovníky, ale nikdo je nechtěl vydat, proto musel založit vlastní nakladatelství. Nakladatelství vydává zejména publikace učebního rázu se zaměřením na výuku perského jazyka. Další činností jsou překlady, tlumočení, výuka perštiny.⁹ Pan Mirchi se nakladatelství věnuje ve svém volném čase každý den po práci.¹⁰

Heslem Pardis je: „*Chceš-li porozumět duši Íránců, mluv persky.*“ Už to mj. dokazuje, že pro Peršany je udržení vlastního jazyka velmi důležitým prvkem národní identity.¹¹

⁸ <http://www.iran.euweb.cz/bustan.htm> [cit. 2010-03-07]

⁹ Například je zajímavé, že pan Mirchi přeložil do perštiny cestopis o Íránu od Jana Koláře „Na vlnách revoluce“. Tato kniha je tedy v současné době známa více v Íránu, než u nás. Důvodem je, že byla za komunismu zakázána a po revoluci už nedošlo k dotisku. Pan Mirchi ji plánuje ve svém nakladatelství vydat i v českém jazyce.

¹⁰ Pan Ing. Reza Mirchi, Csc. je jaderný chemik a pracuje ve státním ústavu radiační ochrany.

¹¹ <http://www.pardis.cz/> [cit. 2010-03-07]

2.2.3. Velvyslanectví

Dnes je hlavní fungující organizací spojující naše země íránské velvyslanectví. Slouží hlavně jako zprostředkovatel pomoci pro zde žijící Íránce – je to např. pomoc ohledně sňatků, rozesílání volebních lístků atp. V databázi mají v současné době kolem 150 lidí. Velvyslanectví pořádá jednou do roka ve své budově oslavu nového roku pro místní Íránce a dny česko-perské kultury, které jsou otevřeny širší veřejnosti a konají se v hotelu Praha. Ty jsem měla možnost v roce 2009 navštívit. Bylo to velmi příjemně strávené odpoledne s ukázkou kultury (hudba, keramika, koberce) a ochutnávkou íránského jídla a pití.

Dle pana Naveeda je zajímavé, že velvyslanectví nikdy nemělo problém přijímat lidi s jiným názorem, než který byl zrovna uznáván v íránské vládě, ale mělo otevřené dveře pro každého bez rozdílu. Z rozhovoru s paní Lusine, která je v ČR od roku 1958 ale vyplynulo, že nastala i situace, kdy velvyslanectví nemělo problém, ale některým jejím známým z řad Íránců, kteří byli také proti režimu jako ona, se to příliš nezamlouvalo. Paní Lusine tam docházela na různé akce pořádané ambasádou v době, kdy její manžel byl politickým uprchlíkem (utíkal před íránskou tajnou policií SAVAK, protože už od 17 let vystupoval proti šáhovu režimu) a žil v Čechách na falešný pas. Do íránské revoluce o něm vůbec paní Lusine nehovořila a když se někdo ptal, musela říkat, že žije pouze s dcerami. Po převratu v Íránu už se nemuseli schovávat, takže byli – i s manželem, na ambasádě „pečení vaření“, ale pochopitelně se neúčastnili oslav spojených s islámskými oslavami.

V současné době ale striktně protirežimní lidé na ambasádu (ani na oslavu) nejspíš nepůjdou. Pro potvrzení této domněnky mohu uvést rozhovor s 27letým panem Azadem, který má velice pohnutou historii jako protirežimní bojovník a zakořeněnou nenávist vůči čemukoliv spojenému s režimem založeném na islámu. Dokonce se vyjádřil, že je možné, že v Praze žijí i náboženští fanatici. Tuto domněnku ale pochopitelně nemám možnost ověřit.

Současný kulturní a obchodní atašé se zajímá převážně o obchod, takže kulturní výměna stagnuje. Velvyslanectví organizuje semináře týkající se obchodu, aby nalákalo více investorů. Finanční obrat mezi našimi zeměmi je zatím malý. Ještě v roce 2008 probíhala výuka perštiny. Pro rok 2010 se taková možnost zvažuje. Často se na velvyslanectví obrací lidé, kteří chtějí organizovat kulturní festivaly. V roce 2009 byla např. snaha o filmový festival, která zatím nepřinesla žádný výsledek.

Na ambasádu jsem šla vícekrát a odnesla si několik zajímavých zkušeností. Nejprve jsem šla zažádat o víza. Neměla jsem s panem úředníkem žádný problém, naopak byl velmi nápomocný, později mi i poskytl rozhovor, brožuru o politickém uspořádání Íránu a možnost krátké rozmluvy se zaměstnanci ambasády. Přestože jsem přišla na ambasádu pokaždé, z pohledu muslimského standardu, nevhodně oblečená (měla jsem krátkou sukni, odhalené ruce i dekolť), nikdy mě nikdo nenapomenul a víza jsem bez problému dostala (dokonce dříve, než jsem měla). Jen samotné čekání na víza se ale o několik týdnů zdrželo kvůli povolebním demonstracím.

Jediný moment, kdy jsem byla nucena si uvědomit, že se nacházím na území Íránské islámské republiky byl, když jsem měla schůzku s panem atašé. Byla jsem instruována abych mu – jako velmi zbožnému člověku, nepodávala ruku, protože od ženy není vhodné, aby měla osobní kontakt s mužem. Také mě překvapilo, že po mně chtěl průkaz, který by prokazoval, že jsem skutečně studentkou.

2.2.4. Témata diskutovaná v českých médiích v souvislosti s Íránem

V současné době se hovoří zejména o dvou tématech spojených s Íránem. Prvním je íránský jaderný program a velká nejistota nad jeho budoucím vývojem, což může zásadně ovlivnit vztahy Íránu na mezinárodní scéně, kde se už nyní spekuluje o uvalení protiíránských sankcí. Druhým tématem jsou údajně zfalšované volby a vlna odboje, která zapříčinila, že tisíce lidí vyšly do ulic aby demonstrovaly za svůj hlas, proti současnému režimu a za základní lidská práva.¹² Do Íránu se nedávno vydali natočit dokument reportér Milan Šíma a známý fotograf Petr Šibík. Přestože byli zatčeni a 3 dny vyslýchání, podařilo se jim natočený materiál o právníkovi zastupujícím mladé lidi, kteří jsou v Íránu odsouzeni na smrt, uchovat a dokument by měl být k vidění v České televizi.¹³

Co se informací dostupných na internetu týče, nejvýraznějším a nejaktivnějším serverem je protirežimní web <http://svobodaproiran.blogspot.com/>, který poukazuje na dění v Íránu. Tématy jsou lidská práva, političtí vězni, právní systém a v poslední době hlavně demonstrace spojené s volbami. Přináší překlady jinak pro Čechy nedostupných zpráv, protože autor blogu (který zůstává v utajení, aby neohrozil svou rodinu) je překládá z perštiny a angličtiny.

¹² např. lze filtrovat zprávy na www.idnes.cz, aby se zobrazovaly informace o dění v Íránu - <http://zpravy.idnes.cz/iran-cmf-/zahranicni.asp?o=0&klic=64090>

¹³ http://zpravy.idnes.cz/iranci-zatkli-ceske-novinare-silena-bezmoc-lici-fotograf-sibik-p7d-/zahranicni.asp?c=A100302_170927_zahranicni_stf [cit. 2010-03-10]

Na serveru se píše: „Tyto stránky vznikly na podporu íránského lidu, proti náboženskému a politickému fanatismu, na podporu mírové změny režimu a vytvoření legitimní vlády pomocí svobodných a nezmanipulovaných voleb.“

2.2.5. Akce pořádané na podporu protirežimního hnutí

V souvislosti s děním v Íránu se odehrálo i několik akcí podporujících demonstranty i zde v Praze. Například Amnesty International uspořádala v roce 2009 protest před íránskou ambasádou proti uvěznění demonstrantů a další demonstrace byly na Václavském náměstí.

Také letošní filmový festival dokumentárních filmů o lidských právech Jeden svět věnoval tematickou sekci Íránu s názvem Zaostřeno na Írán. Vedle politické situace odrážela kolekce filmů i otázky související se striktním výkladem islámského práva a jeho zásahů do osobní svobody a lidských práv Íránců a Íránek.¹⁴ V rámci lepšího pochopení zkoumané problematiky jsem se rozhodla navštívit dva filmy z toho cyklu. Jedním z nich byl film „Basídž“ a druhým „Dny zelených nadějí“, který tento festival otevřel.

Také Člověk v tísní se zapojil do podpory protirežimního hnutí. Cenu za lidská práva Homo Homini (Člověk člověku) letos udělil íránským studentským vůdcům Madžídovi Tavakolí a Abdolláhovi Momení (oba jsou v současné době ve vězení, takže cenu za ně převzali íránští exiloví novináři). Člověk v tísní tím symbolicky ocenil celé studentské proreformní hnutí v rozpětí dvou generací.¹⁵

2.2.6. Pohled Čechů na Íránce

Ve výzkumu veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR z 25.1.2010, který se dotazoval občanů na bezpečnost rizika a záruky stability pro Českou republiku, uvedlo 17% respondentů, že největší hrozbou pro mír a bezpečnost je pro nás Írán (stejný počet procent získal i Irák, dále lidé např. uvedli Rusko -14%, Afghánistán – 11%, Čínu – 9%, Severní Koreu – 9%).¹⁶

Pokud si toto občané myslí, domnívám se, že se tento postoj může promítnout i na jejich smýšlení nad Íránci, Iráčany, Rusy, Afghánci apod. žijícími na našem území. Také je zajímavé, že jsem se setkala při rozhovorech s Čechy s nerozlišováním rozdílu mezi Íránci a Iráčany. Pokud vezmu v potaz, že jsme jedním z nejateističtějších národů na světě, dá se i předpokládat, že nebudeme příliš nakloněni zemi, kde je údajně islám jedním ze stavebních

¹⁴ <http://www.jedensvet.cz/2010/tematicke-sekce/84> [cit. 2010-03-16]

¹⁵ <http://www.clovekvtsni.cz/index2.php?parent=116&sid=116&id=157> [cit. 2010-03-16]

¹⁶ http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100997s_po100125.pdf [cit. 2010-03-07]

kamenů identity i života obecně. V realitě toto může vypadat dost odlišně, než si Češi představují. Historické vztahy mezi křesťanskou Evropou a islámem byly vždy mnohovrstevné, ale většinou jsou vykládány s důrazem na vzájemné konflikty. Spíše než na možné cesty vzájemného soužití se a priori vybírají určité informace, které by podpořily paradigma, které se vůči islámu buduje už mnoho století.

V článku „Minarety a Evropa“ zdůvodňuje jeho autor Václav Cílka naši současnou nedůvěru k islámu následovně: *„Naše obavy z islámu vycházejí i z jiných než historických příčin. Máme pocit, že Evropa je stále ještě kulturní velmocí, ale duchovně a nábožensky se vyprazdňuje. Jako by zde vznikl duchovní podtlak, který je vyplňován všemi možnými kulty, naukami a náboženstvími, jež přicházejí zvenčí a Evropa je nedokáže přetvořit a absorbovat. Na jednu stranu tak pocítujeme slabost Evropy, na druhou stranu sílu islámu. Myslím, že obojí je do určité míry iluzí“.*¹⁷

Důležité je vzít i v úvahu, v jakém historickém kontextu se náš přístup k cizincům vyvíjel. Jak jsem zmínila v úvodu, jde zejména o průběh národní integrace. Pro tuto teorii popisuje Barša tři typy vztahu ke kulturně skupinové různorodosti:

1. přechodně diferenciovaná inkorporace – také nazývaný německý model, kdy se už předem vylučuje možnost začlenění do společnosti, protože německé národní sebepojetí je objektivistické, deterministické a opřené o identitu
2. asimilace – francouzský model, který je opakem německého, protože francouzské sebepojetí je subjektivistické, voluntaristické a opřené o ideu
3. hierarchický kulturní pluralismus

(Barša 2003: 214 - 223)

Češi mají blíže k pojetí německému danému historickým pozadím. Od osvícenství bylo budování národních států v Evropě založeno na asimilacionismu. Osvícenský stát nepřinesl univerzalitu, kterou sliboval. Evropa byla stále v sevření jazykového nacionalismu. Podle filosofa Patočky jsme nedokázali vybudovat nadnacionální demokratismus a místo toho se (díky Masarykovi a jeho pokračovatelům) upnuli k ideu jazykově-etnického národa. Tím jsme ztratili možnost vtisknout češství velkou evropskou úlohu a tím dokončit dílo českého osvobození. Etničtí Češi se bojí zbavit etnického rozměru, protože by „jejich“ stát přestal být „jejich“ (Barša 2003: 254 - 264).

¹⁷ Časopis Respekt - článek Václava Cílka „Minarety a Evropa“ [2010-02-07]

U nás asi bude obtížné dojít k ideální multikulturalizaci, protože toho lze dosáhnout, až když proces spojený s konstrukcí naší identity proběhne úspěšně. To se poté projeví na vztahu k mimoevropským přistěhovalcům.

V evropské společnosti založené na národních etnických státech integrace takových migrantů často probíhá komplikovaněji, než při integraci cizinců ze zemí s podobným kulturním zázemím jako máme my. Jak píše Holý, v české společnosti vystupují do popředí dva základní každodenní diskursy. Jedním je nacionalistický, druhý se hlásí k hodnotám západního individualismu a konstruuje jednotlivce nikoliv jako součást národa, ale jako svébytné osobnosti. *„Česká identita je vyjednávána v těchto dvou souběžně probíhajících diskurzech, které spolu navzájem soupeří, ale na druhé straně se také vzájemně inspirují a čas od času prolínají. V důsledku toho je česká kultura systémem hodnot a pojmů, které jsou v neustálém vzájemném napětí, pro něž se hledá rovnováha a jež jsou předmětem vyjednávání v celé řadě diskursů, jejichž prostřednictvím jsou neustále tvořeny a obnovovány.“* (Holý 2001: 177)

2.3. Íránská identita¹⁸

V Íránu se mísí mnoho vlivů. Nejen kulturních, etnických, ale také politických a společenských. Z pohledu Evropana nemusí být jednoduché íránskou mentalitu pochopit. Proto se snažím o její vysvětlení z různých pohledů aby bylo zřejmé, jakým problémům a nepochopením mohou z naší strany čelit.

Měla jsem možnost se na vlastní oči v Íránu přesvědčit, že jsou věci, které mají lidé žijící pod hlavičkou Íránské islámské republiky společné. Většina Íránců, se kterými jsem hovořila byla přívětivá, nápomocná a milá, přičemž většina z nich takto charakterizuje íránský národ – veselý, vtipný, klidný. Samozřejmě mohu mít zkreslenou představu, protože pohled turisty je vždy zavádějící. Také může dojít k zkreslení tím, že jeden z důležitých atributů íránské identity je „tradiční“ vztah k cizincům, který jim velí chovat se k cizinci co nejlépe. Je to způsobeno vžitou představou, že cizinec je „něco lepšího“. K cizincům jsou velmi nekritičtí. Při kontaktu s nimi mají možnost vyzdvihnout svoje přednosti, jako je pohostinnost, vstřícnost, zájem o dění mimo Írán, respekt k cizincům apod. A také vyvrátit špatnou pověst, kterou Írán získal díky zahraničním mediím a své vládě.

¹⁸ Teoretické poznatky vztahující se k identitě jsem čerpala z následujících zdrojů: (Berger 1999: 170 – 180), (Nosál 2003: 14 – 29)

Íránci milují oslavy a nevynechají příležitost k jejich uspořádání, protože jsou velmi družní a přátelští.

2.3.1. Národní/etnická identita

Mohlo by se zdát, že je obtížné hovořit o íránské identitě, když vezmeme v potaz, že téměř sedmdesátimilionový Írán je dnes složen ze 30 provincií, ve kterých žije mnoho etnických skupin. Mezi nejpočetnější patří samozřejmě Peršané (51%), Ázerbájdžánci (24%), Gílánci a Mázanderánci (8%), Kurdové (7%), Arabové (3%), Lúrové (2%), Balúčové (2%), Turkmeni (2%) a další (např. Arméni).¹⁹

Některé minority si udržují svůj jazyk i tradice – jsou to například Ázerbájdžánci, Kurdové a Arméni, kteří se navíc odlišují náboženským vyznáním. Arméni vyznávají křesťanství a Kurdové sunnitský islám. Navzdory velké diverzitě etnických a náboženských skupin se zdá, že Íránci nemají problém s kombinováním více identit.

Íránci se liší podle místa původu, ale na základě mého terénního výzkumu vyplývá, že i když regionální identita může být u Íránců silná, navenek vykazují velkou míru jednoty a národní hrdosti jako jeden homogenní národ.

V Íránu jsem strávila jeden měsíc v období školních prázdnin roku 2009. Všimla jsem si, že v myslích Íránců existuje rozdíl mezi severem a jihem. Tento fenomén je možno pozorovat i v jiných zemích (v České republice jde o dělení na východ a západ, u Francie lze pozorovat rozdíly mezi severem a jihem). Z rozhovoru s Íránci vyplývalo, že na jihu je výraznější arabský vliv. Pan Naveed hodnotí lidi z jihu jako vřelejší. Na severu žije významná minorita Ázerbájdžánců, kteří mluví ázerbájdžánštinou. Hodně z nich žije v hlavním městě. Z mých respondentů patří k této minoritě pan Azad. Přestože mluví ázerbájdžánštinou, důležitější je pro něj teheránský původ.

Vztah centra a periferních oblastí bývá většinou napjatý, obdobně jako vztah urbánních a rurálních oblastí. Jde o oscilaci mezi pocitem hrdosti na hlavní město („vitřinu kultury“ a turistické vábničky) a mezi pocitem, že hlavně těží z periferie a nedává nic nazpět, je lakomé, lidé jsou chladní, anonymní, nepřátelští, vzájemně si nepomáhají apod.

V Íránu jsou poměrně specifická například i náboženská města, kde sídlí radikálnější náboženská část populace – jedním je třeba tradiční město Qom, které je považováno za svaté místo.

¹⁹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ir.html> [cit. 2010-02-02]

Pro pana Naveeda je nosným kamenem íránské identity jazyk. Tento názor je u Peršanů často pozorovatelný. Jde pravděpodobně o fakt, že jazyk je významně spojen s kulturním dědictvím.

Bylo zajímavé vést rozhovor s paní Lusine, která má velmi silný vztah ke svým arménským kořenům. Při rozhovoru s ní znamenalo její „my“ a „nás“ převážně Armény, ale někdy také Íránce. Bylo cítit, že se bez problému ztotožňuje s obojím. Arménská identita je ale velmi silná a opírá se převážně o náboženství, jazyk a trauma genocidy. I když paní Lusine nesdílí jeden ze základních atributů arménské identity – víru (není aktivní věřící), přesto je hrdá na kulturní odkaz, který s sebou nese. Vyzdvihovala, že Arméni byli první křesťané, podporuje, aby se stavěly arménské kostely apod. Její arménská identita je možná také tak silná proto, že její zeť je velmi aktivní v arménské diaspoře v ČR. Je to Armén, kterého její dcera potkala v době studií v Jerevanu.

V rodině paní Lusine otec zakazoval, aby doma mluvili persky. Zpočátku chodila do arménské školy, která byla ještě za jejího dětství zrušena. Od té doby se učila v perštině. Persky umí mluvit i číst, přesto o sobě říká, že persky „moc neumí“. Vazba na Arménii je velmi silná, mimo jiné i díky tomu, že je to její pravlast, vysněná a zidealizovaná. Ve skutečnosti tam byla jen několikrát v životě. Když jedna z jejích dcer na střední škole vybočila ze zažitých norem očekávaných od dospívající arménské dívky, poslala ji na střední školu do Arménie.

Její íránská identita se projevuje jejím kladným vztahem (a hrdostí) k perské historii a kultuře. Zejména vyzdvihuje ty vládce, o kterých se domnívá, že udělali něco dobrého pro Armény.

2.3.2. Konfesionální identita

2.3.2.1. Náboženství

Od 7. století př. n. l. byl hlavním náboženstvím v Íránu zoroastrismus, což se změnilo v 7. stol. n. l., kdy Persii ovládli Arabové. Když výboje ustaly, náboženská politika Arabů byla stejně snášlivá a zdrženlivá jako v době útoků. Neodcházelo k intenzivnějšímu masovému vraždění nebo násilnému převádění na víru. Arabové se spokojili s převzetím strategických pozic a nahrazením současné vládnoucí elity. Muhammad považoval křesťany a židy za „lid knihy“, proto jim zaručoval relativní toleranci. Jen museli jako nemuslimové platit daň z hlavy – tzv. džizja. Tolerance se ale nevztahovala na zoroastrovce, protože Ti původně nebyli považováni za „lid knihy“. Trvalo nějakou dobu,

než se s nimi začalo zacházet stejně jako s křesťany a židy (až když byla uznána jejich posvátná kniha Avesta), do té doby byly ničeny jejich chrámy ohně a zabíjení kněží. Pronikání islámu bylo o to snazší, že lze nalézt celou řadu významných paralel mezi pasážemi z posvátných písem zoroastrovců a mezi úryvky Koránu.

Postupem času zámožné elitní vrstvy íránské společnosti měly zájem přestupovat na islám, aby se vyhnuly placení džizji. Islám přijímali i prostší lidé, kteří se často přičleňovali k arabským klanům a rodům jako tzv. klienti (mawálí) a někdy přijímali i arabská jména. Většina obyvatel Íránu však nepřijala islám po několik století. Íránci nejspíš byli tak smířliví k dobyvatelům, protože jim platili menší daně než za starého pořádku, a také pravděpodobně uvítali, že přísně hierarchický aristokratický a kněžský systém byl nahrazen rovnostářskou islámskou společností. Těžko říci, jaký byl ve skutečnosti odpor, protože vítězové píší historii a tak je možné, že došlo k více masakrům, než se tvrdí (Axworthy 2009: 63-65).

Přestože Írán postihla islamizace, dokázali nepodlehnout arabizaci, ke které došlo v mnoha jiných zemích. Dodnes mají vlastní jazyk, přestože přejali arabské písmo. Z osobní zkušenosti soudím, že dodnes cítí prohru vůči Arabům jako potupu, protože jejich civilizace byla v té době mnohem vyspělejší než arabská. Peršané se obvykle velmi silně ohrazují, když je někdo označí jako Araby.

Přestože pocit, který v Čechách vyvolávají média a neznalost způsobená nezájmem o okolní muslimský svět (který sice dnes vzrůstá, ale v negativním slova smyslu - není překvapivé slyšet ztotožnění muslim = terorista) přináší dojem, že v Íránu je každý druhý člověk „fundamentálním muslimem“, který se striktně drží všech muslimských zásad, není tomu tak. Byla jsem tam toto léto během ramadánu a už jen fakt, kolik bylo „otevřených“ restaurací (tzn. výlohy zalepené novinami, což je něco jako zvací znamení) dokazuje, že v Íránu není nic tak horké, jak se může zvenčí zdát. Jak jsem zmínila výše, íránská společnost je rozdělená a Íránci, kteří žijí mimo Írán (a velká část těch, kteří žijí v Íránu) mají úplně jiné smýšlení, než to, které se od obyvatele Íránské islámské republiky očekává. Vývoj dnešního světa jednoduše neumožňuje dodržovat striktně všechna pravidla daná náboženským zákonem šaría. Íránci si to pochopitelně uvědomují. Na vysokých školách

studuje dnes více žen, než mužů, tím pádem by mělo časem docházet i k většímu zaměstnávání žen.²⁰

2.3.2.2. Identita

Identita u Íránců de facto nezávisela na islámu. K takovému mylnému přesvědčení však často někteří lidé neznalí poměrů mohou dojít, což je dáno způsobem, jakým je íránský národ prezentován v médiích, ale je pravdou, že íránská vláda se snaží takové postoje lidem vnucovat. Íránci pochopitelně nemají vyloženě negativní vztah k islámu. Já chápu u pasivnějších věřících vztah k islámu asi tak, jako víru některých starších křesťanů v českém prostředí. Byli vychováni v rodině, která do kostela často nechodila, přesto jakási přirozená víra v Boha byla součástí jejich života. Takže dnes se sice klasifikují jako křesťané, snaží se žít slušným životem respektujícím Desatero, ale dál už svou víru neprezentují. Přesně takový postoj k náboženství má rodina pana Alího. Jen místo křesťanství mají islám. Považují se za muslimy, ale do mešity nechodí a ani šátek nenosí.

Náboženství pan Naveed vidí jako jistou překážku pro formování íránské identity. Protože režim, který se o něj opírá se snažil a někde i dodnes snaží popírat staré dědictví (ničily se předislámské památky) a vyzdvihovat až islámské období perských dějin. Dokonce prý docházelo i k falšování památek, aby lidé uvěřili, jak důležitá byla muslimská víra v historii pro jejich zemi. Také pan Naveed vzpomínal na nápis na autobusovém terminálu v Íránu hlásající „*Neuznáváme žádnou národnost. Je jen jedno, a to, být muslimem.*“

Velká část Íránců se ztotožňuje s muslimskou náboženskou tradicí, kterou jejich země má už přes 13 století, ale vadí jim, jakým způsobem vláda zneužívá náboženství pro své účely. Také v současné době nedemonstrují Íránci proti islámu, víře, ale proti režimu, který islám zneužívá. Z mých respondentů nebyl žádný praktikující muslim. Pan Azad dokonce konvertoval ke křesťanství, ale brzy došel k názoru, že náboženství je jen „vězením společnosti“. Dnes říká, že věří v humanismus.

Další z mých respondentů říkal, že jako mladý se modlil, někdy držel i půst. Dnes už ne, místo toho hledá odpovědi na otázky ohledně života v literatuře orientované na mystiku. Ale říká, že se mu líbí obřad náboženství. Že manifestovat ho je „hezké“.

²⁰ <http://www.sci.org.ir> - Informace z íránského statistického úřadu z roku 2007 ukazují, že studenti vysokých škol byly z 52% ženy. Zaměstnaných bylo ale v poměru k mužům pouze kolem 20% žen.

2.3.3. Identita opřena o sdílenou historii

Pro pochopení identity vyplývající z historie je nutné se dotknout změn, které probíhaly v tomto národě. V moderní historii vystupuje do popředí otázka žen ve společnosti.

Jedním z osmi rozvojových cílů tisíciletí je i „prosazovat rovnost pohlaví a posílit roli žen ve společnosti“. Mít stejnou hodnotu jako ostatní je přirozený požadavek každé lidské bytosti. Ovšem je těžké určit hranici pro „rovnost“ pohlaví. Domnívám se, že není správně porovnávat ženskou emancipaci západníma očima. Vnucovat někomu kvapně hodnoty, které neuznává vyvolává často problémy. Společnost se musí sama rozhodnout. Pokud tomu tak není, potom to vede jen k tomu, že ženy začnou být frustrované a nešťastné. V íránské společnosti se něco takového stalo vícekrát.

Na přelomu 19. a 20. století docházelo na celém světě k velkým změnám a Írán nebyl výjimkou. Po první světové válce se k moci dostal velitel kozácké brigády Rezá chán, zakladatel poslední dynastie šáhů vládoucí až do roku 1979. Jeho vzorem byl Mustafa Kemal Atatürk, který tehdy začal s radikální přeměnou Turecka. Rezá chtěl změnit monarchistickou vládu na republiku, ale nenašel podporu, takže se sám stal šáhem. Podařilo se mu konsolidovat zemi a začít s modernizací po evropském vzoru. Potlačoval vliv duchovenstva na vládnutí a institucionálně se Írán přibližoval západu. Po roce 1929 byli Íránci nuceni nosit evropský oděv a ženám bylo roku 1937 zakázáno nosit závoj - na dodržování toho pravidla dokonce i dohlížela policie. V roce 1936 zrušil Rezá nezávislost tribunálů řídících se právem šaría a od nynějška mohl mudžáhid (znalec islámského práva) dosazený ministerstvem spravedlnosti – rozhodovat jen některé manželské záležitosti spolu s otázkami náboženskými. Začala se zvedat vlna odporu, kterou Rezá potlačoval. Ve svém jednání se stával radikálnější a autoritativnější. Nakonec mu zlomily vaz příliš vstřícné styky s nacistickým Německem, které ale byly pokračováním už předchozích vztahů s Němci.

Z rozhovoru vyplynulo, že spolupráce s Němci byla žádoucí. Před druhou světovou válkou byli v Íránu velmi aktivní a pomohli k oživení národní identity. Například pomohli zmodernizovat průmyslovou výrobu koberců, jejichž rozmach propagovali. Pan Naveed říká, že pracovali „velmi německy“, což patrně znamená velmi důkladně. Toto konstatování buď ukazuje, že stereotypní obraz o Němcích je tradičně stejný pro Čechy i

Íránce, anebo pan Naveed převzal český náhled (Žije v Čechách už od roku 1972, takže by to bylo pochopitelné.).

V roce 1941 přišla britská a sovětská vojska a Rezá byl donucen abdikovat ve prospěch svého syna Mohammada Rezy. Ten pokračoval v rozvojovém plánu svého otce, jen s tím rozdílem, že místo spojení Německa zvolil USA. Také začal potlačovat opozici, ovšem s větší tvrdostí (vytvořil tajnou policii SAVAK). Nespokojenost v zemi zvýšilo mj. i druhé zfalšování voleb. Vládl diktátorsky a modernizační politikou prosazovanou shora si znepřátelil stoupence světského nacionálního hnutí i šíitské duchovenstvo, čímž ztratil podporu klíčových vrstev společnosti. Tzv. šáhova Bílá revoluce sice přinášela mnohé pozitivní aspekty, ale autokratické prosazování vyvolalo odpor a v konečném důsledku polarizaci společnosti (Cvrkal 2007: 70-92).

Zajímavou výpovědí vztahující se k této době je kniha „Byla jsem íránskou princeznou“, která vypovídá o životě Američanky v hrozném světě tehdejší aristokracie. V té době platilo ještě víc než dnes, že vzít si cizince, konkrétně Američana, je společensky velmi výhodné. Chování k ženám v tehdejší aristokratické společnosti bylo velmi špatné a bylo zjevné, že změny jsou potřebné (Harris 1998). Překonat tradiční zvyklosti bylo těžké, protože kulturní vzorce se utvářejí v procesu transmise kultury a pro jejich změnu je potřeba více generací.

Ke konci roku 1978 vypukly v celé zemi rozsáhlé demonstrace, které se vláda snažila potlačit násilím. Šáh Mohammad byl nucen opustit zemi a o dva týdny později se vrátil z exilu příští vůdce teokratické islámské republiky ájatolláh Chomejní.

V Íránu došlo k posunu z jednoho extrému do druhého. Islámská revoluce časem jen prohloubila polarizaci společnosti. Abbas Barzegar ve svém článku „Iran's identity crisis“, zveřejněném 17.6.2009 na stránkách periodika Guardian, píše o krizi íránské identity v souvislosti s první vlnou demonstrací ohledně nedávných zfalšovaných voleb. Není překvapivé, co se od voleb odehrálo, protože lidé už dlouho čekali na příležitost se ozvat. Stejně tak nikoho nemůže překvapit, že „stát ukázal své zuby“ v podobě zatýkání a popravování demonstrantů.

Íránská společnost je přirozeně duální, proto se nedá očekávat, že by v Íránu došlo k dalšímu Pražskému jaru. Po volbách byly demonstrující za oba tábory – pro i proti ahamadínéžádovské. Prezident má podporu státního aparátu a třicetiletou revoluční zkušenost s mobilizováním milionů lidí, opozice má zase sílu nespokojené masy

pocházející z různých vrstev společnosti. Přesto ale patrně předpokládá, že Íránci by zvolili cokoliv jiného, než návrat k civilnímu sváru a sociálnímu zhroucení.

Íránci mají krizi identity. Po revoluci, kdy odešla do zahraničí (převážně do Los Angeles) zámožná vrstva obyvatelstva, vzrostl počet vyšší třídy, která zbohatla v posledních 20 letech na industriálním rozvoji. Tito lidé byli postupem času rozčarováni nad izolacionismem Íránu, zúžení moci dané vládě a zneužívání náboženství pro politické účely. Chtějí lepší vztahy se západem a demokratickou vládou. Vláda je většinou nechává být, aby žili ve svých severoteheránských předměstích.

Zdánlivě životaschopná kombinace teologie a modernity, která byla uvedena do praxe po revoluci umožnila integraci neobyčejně velké konzervativní části populace do íránské společnosti. Toto je pravý opak toho, co se dělo v Turecku či Egyptě, kde rozvoj umožnila výlučně sekularizace. Generace Íránců s tradičním muslimským pozadím přijaly ideály revoluce za své jako součást volby a identity. Tato třída se pyšnila svými anti-imperiálními úspěchy. Mohlo by se zdát, že jsou Íránci v rukou několika přesluhujících starších duchovních, ale není tomu tak. Jde o skupinu bdělou, oddanou a vzdělanou, která je „hnacím motorem“ režimu.

A právě tyto dvě složky společnosti se bohužel v posledních letech ignorovaly. Žily v jiných městech, pracovaly a socializovaly se pouze „mezi svými“, proto nyní rozumí sobě i Íránu úplně jinak než ti druzí. Třicet let vzájemného znechucení tak propuklo v boj o volby. Ironické je, že kořeny obou skupin jsou stejné. Týkají se perské pýchy a velkého odporu vůči politické korupci. Problém v íránské společnosti se tak dnes stává daleko komplexnější, a nemůže jej vyřešit pouhá politická reforma, jde totiž o krizi identity.²¹

V rámci festivalu Jeden svět byl k zhlédnutí film „Basídž“. Označení basídž se poprvé objevilo během irácko-íránské války. Šlo o členy dobrovolných polovojenských jednotek, kteří dodnes slouží jako civilní milice zcela oddané idejím islámské republiky. Právě oni stáli v čele nejbrutálnějších útoků na opoziční demonstranty při posledních íránských volbách. V dokumentu byly nahrány i rozhovory s běžnými Íránci, kteří z nich mají obavy a nechápou jejich postoje.

²¹ The Guardian – článek Abbase Barzegara „Iran’s identity crisis“ [2009-06-17] – vlastní překlad

2.3.4. Identita založená na společném jazyce

Jazyk je jedním z hlavních pilířů íránské identity. Íránci sdílí velkou hrdost nad svých jazykem, který se opírá o starou kulturní tradici staroperštiny a středoperštiny. Důkazem pro toto tvrzení může být fakt, že v současné době dochází v perštině k jazykovému purismu nejen od arabismů, ale i od jiných jazyků. Touto problematikou se zabývá íránská Akademie věd, která často tvoří neologismy, aby se perština co nejvíce odlišila od arabštiny. Ke snaze oficiálních činitelů se připojují i jednotlivci. Posledních padesát, sedmdesát let už nejsou běžné výrazy, které se používaly zejména v profesionální sféře. Dnes už jsou jen perská slova. Např. názvy měsíců byly dříve v arabštině, dnes už jen v perštině. Pan Naveed tuto snahu velmi aktivně podporuje a sám vyhledává a pořád se učí nová perská slova. Íránci se snaží, aby se používala slova perská správně a ne ve zkomoleninách pro konkrétní jazyk, který je používá (př. v češtině je správně Isfahán – ale v perštině je to Esfahán). Všichni si na jazyku hodně zakládají, stejně jako na celé kultuře. Dnes třeba nosí mladí lidé kolem krku přívěsek s Ahurou Mazdou (zoroastrovský nejvyšší bůh dobra), používají starověké architektonické prvky do soukromých domů (např. sloupy z Persepole), velmi známí (někdy zakázaní) hudebníci používají do textů verše básníků – např. Haféze.

Obecně lze říci, že perština je sjednocující faktor íránské identity – nejenom pro Peršany, ale i ostatní menšiny, které mají svůj vlastní jazyk. Pro minority žijící v Íránu je však na druhou stranu důležitý i jejich vlastní jazyk. To může následně vést k separatistickým tendencím. Ty Írán značně pociťuje například ze strany Kurdů.

3. INTEGRACE

3.1. ČR v očích Íránců

Současné povědomí o České republice v Íránu jsem měla možnost pozorovat během měsíčního cestování po Íránu. Znají spíše Československo než Českou republiku. Mají k nám převážně pozitivní vztah. Nepůjde ani tak o společnou obchodní historii, na tu se rychle zapomíná (a v současné době je obrat Íránu s ČR malý), ale spíš o to, že jste turista ze Západu. Evropané a (paradoxně) Američané jsou nejen vítaní návštěvníci, ale třeba také partneři pro osobní život.

Jeden z mých respondentů říkal, že dříve byla Československá republika známa v Íránu díky průmyslu, přičemž dnes se do popředí dostává kultura – velmi žádaná je současná česká literatura – např. autoři Kundera, Hrabal, Klíma, ale i Hašek, Kafka a jiní. Také zdůrazňoval, že v období první republiky měla česká exilová vláda v Íránu dobré zázemí, ale příliš se o tom nemluví.

3.2. Migrace

3.2.1. Migrantí

Migrace se podle motivů může dělit na nucenou a dobrovolnou. Toto dělení je ale částečně zavádějící, protože i dobrovolná migrace krom prvku volby i prvek nátlaku. Migrace Íránců na území České republiky lze rozdělit do následujících skupin:

1. Předříjnová migrace (vztahuje se k velké říjnové revoluci)
2. Poříjnová revoluce – komunisté (v Íránu vznikla strana Túde, která byla šáhem tvrdě pronásledována, proto její stoupenci utíkali do komunistických zemí)

O této migraci píše v článku „Komunistická země zaslíbená“ Petr Zídek.

V období od roku 1948 – 1989 přišlo několik desítek členů strany Túde do komunistického Československa. Od konce 40. let jich sem přijelo kolem 6 či 7, byli to většinou členové aparátu kryptokomunistického Mezinárodního svazu studentstva nebo jeho stipendisti. Další dvě větší skupiny uprchlíků přijely v roce 1954 – 1955 přes několik zemí na falešné doklady. Necelá polovina z nich byli bývalí důstojníci, ostatní většinou úředníci nebo technici. Paní Lusine ohledně této doby říká, že v té době do ČSSR přijeli i jinak než levicově smýšlející osoby, přesto hlavním důvodem jejich odchodu byla nejspíš politická situace.

Pan Zídek sice píše, že se tito migranti „dokonale“ asimilovali, ale hned vzápětí konstatuje, že jeden z lidí, se kterými dělal rozhovor, má stále silný přízvuk a dělá gramatické chyby. Vystává otázka, zda lze s tvrzením o „dokonalé“ asimilaci v tomto případě zcela souhlasit.

Íránští komunisté tady měli začátky poměrně krušné. Většina z nich měla buržoazní původ, což bylo pro československé komunisty nepřijatelné. Proto zpočátku všem nařídili aby pracovali v dolech a až po intervenci prvního tajemníka strany Tude Radmanese, který přijel z Lipska (tam je dodnes hodně Íránců), rozhodl na počátku roku 1956 politický sekretariát ÚV KSČ, aby bylo prakticky všem dospělým Íráncům umožněno studium na vysokých školách. V Praze, Brně a Bratislavě. Studovali vesměs přírodovědné a technické obory, lékařství a ekonomii, dva AMU. Jejich pobyt přišel stát zhruba na 300 tisíc korun ročně. Integraci ulehčoval fakt, že většina z nich byli ateisté zvyklí žít západním způsobem života. Někteří byli překvapeni nízkou životní úrovní. Nejstarší z mých respondentů, paní Lusine vzpomíná, jak byla překvapená, že se tu stály fronty na maso, ovoce apod. a také z velmi nízké úrovně odívání. To z Íránu neznali, mj. také právě proto, že většina z nich patřila k takzvané „inteligenci“ s vyšším životním standardem. Paní Lusine radši rodině, která zůstala v Íránu, nepsala, jak se tu skutečně žije (spolu s dalšími uprchlíky z jiných zemí ve starém bytě v centru města – v jednom patře žili Íránci, v dalším Řekové a Španělé, kteří utíkali před Frankovým režimem).

Několik nespokojených imigrantů provedlo již v 60. letech sebekritiku a vrátilo se zpět do Íránu, další se v průběhu let odstěhovali na Západ nebo do některé islámské země. Asi třetina si vzala Češky a postupně se téměř asimilovala. Ti, kteří tu zůstali, neměli většinou s režimem, který zde panoval, žádný vnitřní problém.²²

Zídek též zmiňuje Artcentrum jako článek mezi ČSSR a Íránem, který ovšem íránští komunisté příliš neuznávali, protože se jim nelíbilo, že spolupracuje se šáhem. Také nechápali, proč český prezident vyznamenal při návštěvě šáha a jeho manželku různými státními řády a poctami. Pochopitelně šlo o obchodní zájmy

3. Tzv. „děti krále“ – od roku 1972 probíhala výměna studentů mezi našimi zeměmi, bylo to pouze šest studentů a sportovců

Do tohoto období spadá kromě studentů - pana Naveeda a pana Beizáho též další z mých respondentů, pan Dilshad, který přijel do Čech až ve 40 letech. Dostal vlastní

²² Lidové noviny – článek Petra Zídka „Komunistická země zaslíbená“ [2008-11-15]

studijní stipendium v rámci tvorby pro děti a absolvoval postgraduální studium dramaturgie na FAMU. Mezi ně spadá také otec jedné z mých respondentek – slečny Lejly.

Pan Dilshad, který sem přijel v 80. letech, měl jako umělec dobré povědomí o Československu také díky českému exportovanému umění. V 60. letech byly v Íránu k vidění velmi kvalitní dětské filmy (Hodně z nich dostalo íránské filmové ceny.). Přesto jako nekomunista měl obavy, zda to v nebude vypadat jako v Rusku, nakonec ho, jak říká, pozitivně překvapila kultura, hudba, i to, jak tehdejší Československo vypadalo.

4. Tzv. „děti Chomejního“ – ti, kteří přišli po islámské revoluci

Masová emigrace Íránců, počínající po islámské revoluci v roce 1979, vytvořila v zahraničí 4-5 milionovou diasporu, z toho až 2,5mil. v USA (zejména v Kalifornii). Další centra jsou v Kanadě, v arabských státech Perského zálivu, ve Velké Británii a dalších evropských zemích.²³ Jako příklad mohu uvést velkou část rodiny paní Lusine, která emigrovala žije právě v USA, kde je Íránců nejvíce.

Do této skupiny patří také pan Azad, který si prožil velmi těžké chvíle pod útlakem režimu a poté i při samotné migrační cestě. Říká, že si už v 7 letech uvědomil, že chce emigrovat. Po střední škole začal studovat politické vědy, protože doufal, že se mu tak podaří něco změnit. Od 18 let byl členem prodemokratických skupin, které jsou ale vládou zakázány. V roce 1999 se účastnil studentských demonstrací, které byly krvavě potlačeny Revolučními gardami²⁴. Během demonstrace byl zajat a mučen. Následkem bití přišel o ledvinu. Nebyl mu vydán bakalářský titul, čímž mu bylo zamezeno v dalším studiu. Bez ukončeného vzdělání a jako politicky nežádoucím se mu nepodařilo se prosadit, takže v roce 2006 vyjel na turistické vízum do Běloruska, odkud chtěl pokračovat jinam (do Polska). Ale byl okraden a zůstal téměř bez prostředků. Ještě v době platnosti víz byl zatčen, ve vazbě mu víza propadla, takže mohl být deportován zpět do Íránu. Svě zatčení si vykládá tak, že bylo domluveno íránskou stranou, která se dozvěděla, že v době svého pobytu konvertoval ke křesťanství. Pod dojmem bezvýchodnosti situace si ve vězení podřezal žíly. Byl převezen do nemocnice, odkud uprchl. Azyl mu poskytla jedna stará paní, kterou nakonec zatkla policie. Díky právníkovi dostal zpět pas a možnost vycestovat

²³ http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/blizky_vychod/iran/ [cit. 2010-02-02]

²⁴ Oficiální ozbrojené složky Íránu, které mají široké pravomoce a jsou poměrně nezávislé na státu. V Lidových novinách ze 13. 2. 2010 v článku Válka o Írán se píše, že Revoluční gardy dnes de facto řídí zemi. Jeden z jejích zakladatelů říká: „*Je to světově unikátní organizace. Je to armáda, milice, bezpečnostní organizace, rozvědka, holdingová společnost, ministerstvo zahraničí, mafie a politická strana kontrolující státní televizi, rádio a tiskovou agenturu.*“

do třetí země. Byl mu doporučen Egypt, protože tam údajně nepotřeboval víza. Nebylo tomu tak. Byl zadržen při mezipřistání v Turecku. Neúspěšně se snažil získat povolení ke vstupu do jakékoliv země v okolí. Z beznaděje přeplaval k nejbližšímu řeckému ostrovu. Ani tam mu nebyl udělen politický azyl. Poté letěl do Dubaje, odkud byl deportován do Turecka, kde byl 3 týdny ve vězení. Říkal, že podmínky tam byly strašné. Pak byl deportován do Íránu. Po několika týdnech doma byl předvolán k výslechu, odvezen na neznámé místo a tam surově vyslýchán a bit. Byl obviněn z vlastizrady a rouhačství (velkým problémem byla jeho konverze ke křesťanství). Díky úplatkům a přímluvě rodiny byl trest smrti zmírněn nejprve na 5 let odnětí svobody a nakonec pouze na peněžitý trest. Poté se mu podařilo získat víza do ČR. Žije zde od roku 2008.

3.2.2. Motivace k odchodu, povědomí o České republice

Při svých rozhovorech jsem měla možnost mluvit s velmi odlišnými lidmi, jejichž motivy pro život mimo Írán byly různé. Nedovolila bych si tvrdit, že existuje nějaká jednoznačná motivace, snad jen nespokojenost, která je motorem pro každou migraci a při politické situaci, která sužuje Írán už velmi dlouhou dobu, se není čemu divit.

Už jsem zmiňovala, že např. pan Dilshad či pan Naveed měli z Československa obavy kvůli komunistickému režimu (aby to tu nevypadalo jako v Rusku, což pro tehdejší vyspělý Írán byla poměrně děsivá představa), přesto byli po příjezdu poměrně mile překvapeni. Paní Lusine měla vcelku dobré informace o Čechách díky svému bratrovi, který pracoval na českém velvyslanectví. Jiní třeba neměli představou žádnou, jen se potřebovali jako např. pan Azad dostat kamkoliv mimo Írán, kde jim nebude usilováno o život.

Jen několik respondentů mělo konkrétnější důvod usadit se právě v Čechách. Pro žádného z nich to nebylo prvoplánové rozhodnutí motivované tužbou začlenit se a poznat českou společnost. Spíše by se dalo říci, že to tak prostě vyšlo. Hodně Íránců tu například zůstalo, protože se oženili s Češkami.

Jeden z nejstarších respondentů přijel do Čech až ve 40 letech kvůli profesnímu růstu. Ve sféře jeho zájmu, což byl a je dětský (animovaný) film, v té době Československo vynikalo. Studoval postgraduálně na FAMU a využil příležitosti ročního stipendia v rámci kterého se podílel na tvorbě pro děti. Překladatelkou mu byla jeho současná žena.

Tento respondent je poměrně specifický, protože spadá do kategorie intelektuálů a umělců. Je pochopitelné, že takový člověk se v žádné společnosti necítí úplně svůj a

spokojený. Místo toho hledá lidí stejného zaměření, kteří sdílí stejné rozčarování nad světem. Navíc zájem o dětskou duši může mít jen takový člověk, který je schopen se dívat na věci s přihlédnutím k psychologii dítěte, což u dospělého člověka vyžaduje úplně jiný přístup a povahu, než má většinová společnost. Proto není příliš překvapující, že pan Dilshad se necítil úplně dobře ani v Íránu ani tady.

Jak jsem měla možnost se přesvědčit už při práci pro předmět Geografie náboženství, kdy jsme dělali výzkum na integraci muslimů v ČR, záleží jen na osobním přístupu člověka a na tom, jak moc se chce začlenit. Téměř vždy lze nalézt spřízněné duše, když ne mnoho, tak snad alespoň jednu či dvě. Pro pana Dilshada to byl pan Naveed a paní Lusine. Vzájemně se velmi podporují a jejich přátelství je pro ně velkou oporou.

3.3. Íránská rodina

Íránci kladou velký důraz na rodinné hodnoty. V tomto ohledu se od nás odlišují, protože pro Čechy je v dnešní době typická spíše nukleární rodina a individualita.

V Íránu mají rodiny dodnes extrémně silné vazby, často se navštěvují, pořádají oslavy apod. Také mají mnohem více sourozenců, než je u nás v současné době běžné. Proto je pro ně emigrace velmi bolestná. Jeden z mých respondentů se vyjádřil následovně: *„Když žijeme mimo Írán, tak nám to vadí, radši bychom byli tam, chybí nám. Ale nejde nám o tu zemi, ale o lidi, které máme rádi a rodinu, která tam zůstala.“*

Vedla jsem rozhovor s pětičlennou rodinou pana Ahmada. Pozvali mě domů a chovali se přesně tak, jak jsem později zažila u Íránců v Íránu. V tomto ohledu u nich k žádné změně v chování nedošlo. Byli velmi vstříční, hodní, pohostili mě a když jsem v půl dvanácté v noci odcházela, divili se, proč tak brzy. Ze čtyřhodinového rozhovoru se minimálně polovina zaměřila na rodinu. Jsou šokováni, jak u nás vypadají mezilidské a příbuzenské vztahy. Na chvíli jsem se já stala respondentem, protože to vůbec nedokázali pochopit. Vše, co dělají, je spjato s rodinou.

Během rozhovoru postupně na chvíli odcházeli každý člen rodiny, protože volali příbuzní z Íránu. V případě této rodiny se příliš o integraci hovořit nedá, protože plánují v Čechách zůstat jen tak dlouho, než děti dostudují. Protože dvě děti jsou ve věku do 13 let, je podle mého názoru těžké odhadnout, jak se situace vyvine, protože tyto děti se mohou velmi rychle integrovat a pokud pan Ahmad získá dobrou práci, mohlo by pro ně v budoucnosti být obtížnější Českou republiku opustit. Současnou překážkou pro navázání vztahů s Čechy je pro ně jazyková bariéra, kterou zatím překonávají pouze nejmladší dvě

děti, protože se učí česky ve škole. Díky tomu už zde mají i více kamarádů. Nejstarší dcera chodí na gymnázium s cizinci, takže zatím česky nemluví.

Slečna Nasreen, která je Íránka jen na půl (z otcovy strany) se téměř vůbec jako Íránka neidentifikuje. Dalo by se říci, že to bere jako součást svých kořenů, ke kterým nemá žádný hlubší vztah. Za rodinou v Íránu (její otec tam má už jen sourozence), byla jen jednou na půl roku, když byla ještě dítě. O politickou situaci v Íránu se zajímá jen do té míry, pokud hrozí, že by se mohla dotýkat její rodiny žijící v Íránu. Muslimkou není. Přesto má jeden velmi silný povahový rys typický pro Íránce a to silnou vazbu na rodinu. Je ze šesti dětí, což v české společnosti není běžné. A to, jak na svou rodinu spoléhá, věří jí atp. je přesným příkladem íránského přístupu. Má s rodinou velmi silné pouto a stejně by chtěla vybudovat i se svým budoucím manželem.

3.3.1. Rozdělení rolí

Rozdělení rolí je z pohledu člověka zvenčí velmi složité hodnotit. V Íránu mi bylo při rozhovorech s několika mladými Íránci (kolem 25 let) řečeno, že nevidí zatím důvod se ženit. Kromě toho, že nemají dostatečné finanční zázemí, se také nechtějí rovnou dostat pod „nadvládu“ ženy-manželky, když doteď byli pod „nadvládou“ ženy-matky. Ptali se „jaký je v tom vlastně rozdíl?“. Dokonce, když se nám jeden z těchto chlapců nabídl, že nás provede po městě, musel kolem 19 hodin volat matce, kde a s kým je a kdy přijde domů. Toto by napovídalo, že i když se navenek zdá, že je v Íránu čistě patriarchální společnost, uvnitř rodin často můžou mít významnou roli ženy (často nejstarší ženy rodu), což sice vyplývalo z rozhovorů, ale ze své pozice to nemohu jednoznačně tvrdit, protože by to vyžadovalo hlubokou analýzu a znalost prostředí, která se pochopitelně po měsíci v Íránu a pár rozhovorech s Íránci nedá načerpat.

Překvapivé bylo, když mi paní Lusine vyprávěla, že ji nedlouho po odjezdu z Íránu se dvěma dcerami volala její matka, která (stejně jako ona) byla velmi nešťastná kvůli nucenému odloučení způsobeným pronásledováním jejího manžela. Ta ji žádala, aby ji v Íránu nechala alespoň jednu vnučku, protože jí ještě zbude manžel a dcera. Nedovedu si představit, že by takto reagovala babička v české rodině.

Zjevně toto funguje i v arménských rodinách. Když se dcera paní Lusine provdala za Arména, jeho matka chtěla, aby žili v Arménii, ale nakonec ustoupila od požadavků pod argumentem paní Lusine, že ona má čtyři syny, takže pokud jeden odejde, bude jich mít doma ještě dost, zato kdyby její dcera zůstala v Arménii, už by měla jen jednu. Pro českou

mentalitu těžko pochopitelné. Samozřejmě je otázkou, do jaké míry by se „děti“, o kterých se tu hovoří podřídily přáním matek, ale myslím, že ohledy berou daleko větší, než je v českých rodinách obvyklé.

3.3.2. Patriarchální rodina

Dříve bylo v patriarchální íránské rodině zvykem sňatek dceři předem domluvit a provdat ji co nejdříve za „vhodných“ podmínek – a.k.a. finančních, věkového rozdílu, společenské třídy apod. (např. babička pana Naveeda byla jako mladá dívka provdána za muže, který mohl být jejím dědečkem a poznala ho až v den svatebního obřadu velmi smutným způsobem – muži (svatebčané) jeli na koních a ona zvědavě vyhlížela, který z nich je její nastávající. Postupně se rozestupovali koně a zůstal stařec). Úkolem muže bylo 100% zajistit ženu. Osobní realizace mimo hlídání rodinného krbu se u nich dříve příliš neřešila, tu měly najít v naplňování role manželky a matky.

3.3.3. Rodinný život

Pro pochopení Íránců v rámci integračního procesu je důležité uvědomovat si, jaké jsou jejich hodnoty dnes, protože každá společnost prochází vývojem. Írán je oficiálně muslimskou zemí s náboženským právem šaría (vzniklo v 7.století a bylo formováno Muhammadem, ale ovlivněno tehdejšími politickými tlaky konzervativců), které je pro muslimy neměnné, protože je dáno Alláhem.

Stejně jako všude jinde i v Íránu dochází s nástupem moderní doby k přehodnocování životních postojů a hodnot. K těmto změnám může docházet jak přirozeným postupným vývojem, tak pod tlakem nastalé situace. V současné době dochází k velké změně v přístupu k manželství. Dříve byly ženy v pětadvaceti letech „staré“ (na vdávání), dnes se to tak nehodnotí. Přesnější by bylo říci, že se to snaží nehodnotit, protože jim nic jiného nezbyvá. Špatná ekonomická situace nutí ženy zvyšovat si kvalifikaci, žene je dopředu, dosahují lepších pozic, jsou vzdělanější. To také ale znamená, že déle studují, zakládají rodinu později. Přesto dodnes stále bojují se zažitou představou, že muž musí intelektuálně i společenským postavením - když ne převyšovat, tak alespoň být na stejné úrovni jako žena, čehož muži dnes dosahují těžko, protože na vysokých školách studuje často více žen než mužů.

Pro ženy je to velmi svízelná situace. Ekonomická nezbytnost je žene jít proti zažitým stereotypům a zvyklostem. Tlak rodin sice nuceně ustupuje, ale ženy mají stereotypy stále zakódované v sobě. Ví, jak by to mělo „být správně“, to ale dnes nemožné.

Pokud jsou v českém prostředí, tak se (podle pana Naveeda) začnou chovat ještě více jako prototyp klasické íránské ženy. Vysvětluje to tak, že pokud si najde Íránka Čecha, většinou to znamená, že její rodina zůstává v Íránu a proto je o to více vázaná na manžela. Muž potom musí všechnu lásku, kterou žena má pro všechny členy své rodiny, být schopen přijmout, a přímo zastat role různých rodinných příslušníků. Musí být také více pozorný apod. Toto z vlastní zkušenosti pana Naveeda platí i z druhé strany. Dokonce říká, že někdy to může být pro někoho až moc. Vzhledem k tomu, že se u nás každé druhé manželství rozvádí, je zajímavé slyšet, že v některých rodinách může být „až moc lásky“.

Také při rozhovoru s íránskou pětičlennou rodinou jsem se setkala s velkým kladením důrazu na rodinné hodnoty. Nejstarší dcera, která chodí na gymnázium, je překvapena, jak se chlapci v ČR chovají – příliš drze a neomaleně, nelíbí se jí, když ji pošťuchují atp. Nepřijde ji to vhodné. Stejně jako další mladé dívky Afsaneh. Té se nelíbí, že si v Čechách může každý dělat co chce. Zdejší mravy ji přijdou až příliš uvolněné. A to je přitom jen poloviční Íránka, ale je pravdou, že část života žila v Íránu. Chybí ji tu úcta ke starším nejen v rodině, ale i k lidem kolem nás.

3.4. Život mezi Čechy

Obecně lze říci, že všichni si museli na českou kulturu zvykat, což je pochopitelné. Všem migrantům velmi silně chybí rodina a u většinové společnosti pozitivní aspekty povahy, které předpokládají u Íránců, a které u Čechů nenalézají.

Například u pana Naveeda a Dilshada se stesk po domovině projevuje tak, že pokaždé, když se vidí, hovoří o Íránu, o jeho problémech, kultuře apod., ale i o česko-íránských kontaktech, vzájemných vztazích, kulturních aktivitách ve spojení s Íránem. Oba mají české manželky a jsou bezdětní. Pan Naveed lituje, že se nekoná více akcí, kde by se mohli Íránci potkávat.

Tragické zkušenosti, které při útěku před režimem pan Azad zažil, se na něm do určité míry podepsaly na celý zbytek jeho života. Je vůči všemu v životě poměrně skeptický. Kvůli jazykové bariéře a nedokončenému vzdělání má v Čechách problém najít práci. Je deprimovaný a nešťastný. Také vztah s jeho manželkou - Češkou je velmi špatný. Bydlí spolu, ale říká, že kdyby měl jinou možnost, už by s ní nebyl. Asi je teoreticky možné, že šlo pouze o formální sňatek, ale toto tvrzení nemohu nijak doložit a jde pouze o čistou spekulaci. Pan Azad má interakci s okolím minimální. S Íránci se radši vídat příliš nechce,

protože podle něj hrozí, že by měli návaznost na vládu. Navíc si myslí, že by se vzájemně neměli jak obohatit, protože budou ve stejně špatné situaci jako on.

S rodinou sice komunikuje, celou dobu jeho útěku se ho snažil alespoň částečně podporovat otec, ale nejsou pro něj na tak velkou vzdálenost významnější oporou. Kvůli potenciálnímu nebezpečí s ním udržují omezené kontakty. Vyměňuje si emaily s otcem a dvěma bratry, ale říká, že to je složité, protože nemá doma počítač.

Další z mých respondentů, 27letá slečna Afsaneh, je velmi aktivní v české veřejné neziskové sféře. Angažuje se víc než většina Čechů. Ve svém volném čase si chodí hrát s dětmi na onkologické oddělení a pro znevýhodněné děti Romů organizuje hodiny tance a zpěvu a snaží se pro ně pořádat různá vystoupení. Má mnoho přátel jak v Íránu, tak u nás. Zde si ale našla přítele, se kterým žije nedaleko své rodiny.

Další, kdo se velmi dobře začlenil do naší společnosti, byla paní Lusine. Zejména zdůraznila jeden konkrétní přátelský vztah, který tu navázala. Jedná se o manželský pár, v němž manžel byl Slovák, francouzský legionář, a manželka Arménka. Ještě dnes, když paní Lusine vypráví o jejich prvním setkání, je velmi nadšená. Navíc děti těchto dvou rodin si dodnes volají a navštěvují se. Ve vztahu k ostatním lidem se paní Lusine hodnotí jako velmi společenská. Sousedé z domu, ve kterém dodnes žije, je všichni znali a chodili za nimi na kus řeči apod. Její dcery i vnuk jsou naprosto integrováni. Mladší dcera vystudovala žurnalistiku, starší pracuje jako restaurátorka. Na vnuka je velmi pyšná, což je pochopitelné. Studuje biologii, filosofii a nedávno začal studovat ještě FAMU.

Paní Lusine si stěžovala, že při rodinných sešlostech všichni mezi sebou mluví česky místo arménsky, což ji rozčiluje. Chápe sice, že už s tím asi těžko něco udělá, ale mrzí jí to.

ZÁVĚR

Integrace Íránců v ČR je už zpočátku stěžována několika faktory. Jedním z nich je, že náš stát je definován etnicky/národně a je poměrně málo sociálně diferencován. Dalším je, že podobnost primordiálních charakteristik našich národů je zanedbatelná. Tím pádem je inkluze ve všech společenských sférách složitější. Na to, jak málo je Česká republika diferencována a prozatím jak malou zkušenost má s migranty, poukázal hlavně pan Dilshad, který říkal, že se tu nelze tak dobře integrovat jako např. v Americe. Jeho názor je opodstatněný, protože USA jsou obecně prezentovány jako jedna z fungujících multikulturních společností.

Pro celkový vhled do zkoumané problematiky pro mě byla velmi přínosná měsíční cesta po Íránu, kdy jsem měla možnost hovořit s lidmi z různých sociálních vrstev, vyznání (muslimové, křesťané, Hare Kršna) i politického přesvědčení a udělat si alespoň základní představu o tom, jak funguje íránská společnost.

Pro zhodnocení integrace Íránců se budu orientovat podle základních dimenzí integrace, které Barša rozděljuje na: občansko-politickou, sociálně-ekonomickou a kulturní (Barša 2003: 231).

Co se týče legislativní úpravy související s první dimenzí, nemají íránští migranti v naší zemi zřejmě velké obtíže. Nikdo z mých respondentů si na nic takového nestěžoval. V rovině celkového přístupu našeho národa k cizincům je to pochopitelně něco jiného. Přístup ČR není jako v USA či Švýcarsku, kde je politická kultura, do níž jsou zapuštěny demokratické principy, která nemusí být totožná s jedním náboženstvím, jazykem ani jedním etnickým původem (Barša 2003: 252). V dalších dimenzích se objevují větší problémy. Co se týče ekonomické aktivity, přístupu na pracovní trh, ale i aspektů mobility a přístupu k pozicím a statusům, potýkají se Íránci s komplikacemi. Ty jsou nejčastěji vyvolány nedostatečnou znalostí českého jazyka. Ohledně sociální participace, která se týká účasti ve spolcích, sousedské komunitě či dalších formálních a neformálních uskupeních, je na každém jednotlivci, do jaké míry se chce zapojit. Například slečna Afsaneh je v tomto ohledu velmi aktivní.

Jistě by bylo dobré, aby začala lépe fungovat Česko-íránská společnost nebo jiná obdobná organizace. Vzhledem k tomu, že kvůli současnému režimu z Íránu prchají další a další lidé, je možné, že počet Íránců bude u nás, stejně jako ve světě, stoupat. Kdyby tu byla větší diaspora, mohlo by být více zájemců. Na základě provedených rozhovorů se

domnívám, že někteří Íránci by tu pak byli mnohem spokojenější. Z rozhovorů jsem totiž nabyla dojmu, že Íráncům velmi chybí společnost lidí, kteří se chovají a smýšlejí podobně jako oni. Češi jsou pro ně často neteční, chladní lidé, kteří si navzájem nepomáhají, což je pravý opak autostereotypu, který o sobě mají Íránci. Co se tedy týká diskursu kulturní dimenze integrace, je důležité zmínit, že někteří Íránci v České republice žijí poměrně izolovaně, protože zde chybí instituce, která by jim aktivně pomáhala. Nejen na rovině materiální, ale také kulturní, společenské apod. Absencí takové organizace jsou negativně zasaženi zejména ti z nich, kteří neovládají český jazyk. Jazyk je bariérou nejen v běžné společenské komunikaci, ale zejména v pracovním prostředí. Málo komunikovat s okolím není pro Íránce běžné. Jsou velmi společenští, proto si myslím, že by mohlo být zajímavé založit komunitní centrum, kde by se mohli scházet nejen mezi sebou, ale i s Čechy, kteří se zajímají o Írán. Příležitostí, za jakých se mohou dnes potkávat, je jen několik. Pro tu část, která je věřící, může jít o setkávání v mešitě. Pro ostatní, kteří buď nejsou věřící či neprezentují veřejně svou víru, existuje pouze několik málo akcí pořádaných během roku íránským velvyslanectvím. V souvislosti s povolebními demonstracemi se také mohli Íránci potkat na akcích podporujících protirežimní hnutí.

Skutečně nejdůležitější hodnotou je pro všechny Íránce rodina. Migrace je pro ně často bolestná kvůli tomu, že v Íránu zanechali část rodiny. Na české prostředí si většina z nich musí zvykat. Pro druhou generaci, která již ovládá jazyk, není takovým problémem se začlenit, až téměř asimilovat. I když ale perfektně mluví česky, přesto jsou věci, ve kterých se budou vždy odlišovat. Může to být odlišný vzhled nebo stačí i zvláštní jméno. Kupříkladu slečna Nasreen se zmiňovala, jaký rozruch způsobí, když se představí svým perským jménem. Často jí dokonce ani nechtějí věřit, že se tak skutečně jmenuje (je poloviční Íránka po otci, ale nemá výrazné typické fyzické znaky prisuzované Íráncům). Také se jí při pár rozhovorech stalo, že když vysvětlila (při dotazu na své jméno), že je napůl Peršanka, začali na ni hovořit velmi pomalu s přehnanou artikulací v domnění, že pokud má tak exotické kořeny, nemůže dobře rozumět česky.

Na příkladu slečny Afsaneh je ale zřejmé, že pokud ještě mají životní zkušenost z Íránu, hodně porovnávají naši a íránskou mentalitu. Do svých sedmi let žila v Čechách a v roce 1999 odešli do Íránu (bylo jí 17 let), zpět do Čech se vrátila i s rodinou v roce 2007. V jejím srovnání vychází na společenské úrovni lépe Írán. Zachovávají se tam ještě hodnoty, které v české společnosti už nejsou tak významné. Zejména je to úcta ke starším a

udržování silného rodinného zázemí, také zdůrazňovala tvrdší postihy za trestné činy. Také přístup k dívkám a chlapcům je jiný. Pro sestru slečny Afsaneh, ačkoli je jen o 2 roky mladší než její 19letý bratr, platí mnohem přísnější pravidla v rámci rodiny, která musí dodržovat. Například musí chodit domů mnohem dříve (do osmi hodin večer) apod.

Situace v mateřské zemi je velmi napjatá, takže pokud migranti zachovávají vztahy s lidmi z Íránu, jsou velmi zainteresováni a zajímají se o současnou situaci. Například pan Naveed říkal, že když vidí, co se v Íránu děje a jak mladí lidé bojují, tak svůj národ miluje čím dál víc a že s panem Dilshadem nevynechají příležitost hovořit o Íránu. Přesto, oba tito pánové žijí v Čechách už mnoho let a zajímají se i o Čechy a třeba i o vzájemnou provázanost s Íránem. Zajímavé bylo, když mi říkali, že se jim někdy zdají sny „v češtině“. Už to může být ukazatelem, jak moc jsou ovlivněni českým prostředím.

Přestože jsem hovořila pouze s několika respondenty, myslím, že dobře reprezentují velkou různorodost názorů, životních osudů, rodinného zázemí a mnoha dalších faktorů. Taková rozličnost je právě tak dobře pozorovatelná v íránské společnosti, která i přes všechny rozkoly navenek vystupuje jako homogenní národ.

Integrace Íránců v ČR je dle mého názoru možná. Do jaké míry ale už závisí velkou měrou na každém jednotlivci. U této minority bych předpokládala, že si bude uchovávat národní povědomí a vztah k mateřské zemi i v další generaci.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- AXWORTHY, Michael. *Dějiny Íránu: říše ducha – od Zarathuštry po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidových novin, 2009. ISBN 978-80-7106-994-2
- BARŠA, Pavel. *Politická teorie multikulturalismu*. Praha: Centrum pro studium demokracie, 2003. ISBN 80-7325-020-9
- BERGER, Petr, LUCKMANN, Thomas. *Sociální konstrukce reality*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. ISBN 80-85959-46-1
- CVRKAL, Zdeněk. *Írán*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-337-4
- DLOUHÁ, Jana, DLOUHÝ, Jiří, MEZŘICKÝ, Václav. *Globalizace a globální problémy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. ISBN 80-87076-01-X
- HARRIS, Sara. *Byla jsem íránskou princeznou*. Píbram: IRY, 1998. ISBN 80-238-3388-X
- HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a velký český národ*. Praha: SLON, 2001. ISBN 80-85850-97-4
- MATĚJČEK, Hubert. *S uměním do celého světa*. Praha: Nakladatelství Ivo Ulrych, 2007. ISBN 80-86579-19-0
- NOSÁL, Igor, SZALÓ Csaba. *Mozaika v re-konstrukci*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2003. ISBN 80-210-3306-1
- PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, s. r. o., 2007. ISBN 978-80-7367-280-5
- SATRAPI, Marjane. *Persepolis*. Praha: BB/art, 2006. ISBN 80-7341-944-0
- SATRAPI, Marjane. *Persepolis 2*. Praha: BB/art, 2007. ISBN 978-80-7381-092-4
- SATRAPI, Marjane. *Štíčko*. Praha: BB/art, 2008. ISBN 978-80-7381-350-5

PŘÍLOHY

Okruhy otázek při interview:

1. Motivace k odchodu do ČR - proč ČR, kdo to rozhodl
2. Migrace - chtějí zůstat nebo je ČR jen tranzit, je možnost návratu, jak dlouho v ČR, migrační cesta (u koho našli pohostinství, kdo byl oporou při migračním procesu)
3. Odkud pocházejí - město vs. vesnice, udržování regionální identity
4. Autostereotyp vs. okolí
5. Faktory socializace - kde pracují, čeští kolegové – jak moc vzájemně komunikují, rezidenční strategie – kde bydlí a proč
6. Kontakty - cítí se žít uzavřeně, izolace v rámci naší kultury, komunitní život (akce, večírky apod.), komunitní služba – pomáhají ostatním Íráncům, zaručí se za ně, srazy, dny kultury, jak prezentují svoji kulturu, jaká tradice diaspory
7. Profese, vzdělání
8. Politické vyznání, jak se stavěli ke změnám politickým, liberalizace, aktivita politická v ČR, pro Írán
9. Náboženské vyznání, náboženský život
10. Determinace vzhledem k ČR – chtějí pokračovat do jiné země vs. zůstat
11. Rodina - míra interakce v rodinném životě - kdo je strážce tradic v rodině, výběr partnerky, výchova dětí (chlapci vs. dívky)
12. Kontakt s mateřskou zemí (televize, tisk, peníze rodině...)
13. Trauma v nich, chybí vlastní (kultura), nepřijali naší (kulturu), jak se tu cítí – 2. generace